

Martyna DANCH¹, Magdalena KUBAL-CZERWIŃSKA²

Uniwersytet Jagielloński

Wydział Geografii i Geologii

¹e-mail: martyna.danch@gmail.com

ORCID: 0000-0001-9599-0702

²e-mail: magdalena.kubal@uj.edu.pl

ORCID: 0000-0002-4471-8343

CZY GAP YEAR SIĘ OPLACA? MOTYWY ORAZ KORZYŚCI I STRATY PRZERWY W FORMALNEJ EDUKACJI NA PRZYKŁADZIE POLSKICH „GAPPERÓW”

Does gap year pays off? Motives, benefits, and losses of a break in the continuity of formal education on the example of Polish gappers

Abstract: The article deals with the issues of motives and the assessment of the balance of benefits and losses of a break in formal education in the form of a “gap year”, based on the experience of Polish students. The study was conducted in the form of a questionnaire interview with 15 respondents. There were identified four groups of motives for undertaking a gap year: social, psychological, educational and economic. Moreover, based on the premises underlying decisions to take a break, five categories of gappers were distinguished: “travelers”, “dropouts”, “gappers who repeat a year at university or retake the final high school exam”, “workers”, and “undecided”. Gap year is taken by young Polish people in specific life situations, usually when they: drop out of university, try to improve the results of the final high school exams, or want to have more time to plan their further education. Gap year is a time when tourist activity is often undertaken. The respondents claimed that the break in formal education had brought them more benefits than losses.

Key words: gap year, gappers, motives, students, Poland

WPROWADZENIE

Gap year jako szczególny fenomen kulturowy nie doczekał się, jak dotąd, jednoznacznej definicji. Pod tym określeniem kryje się pochodzące z języka angielskiego sformułowanie znaczące tyle co „rok przerwy” bądź „rok-luka”. Zgodnie z anglosaską tradycją jest to okres w życiu młodego człowieka, kiedy to – zwykle po ukończeniu szkoły średniej, a przed rozpoczęciem studiów wyższych – poświęca on około roku na czynności niezwiązane z nauką, np: podróże, pracę, zabawę (Jones 2004, Lyons i in. 2012, Snee 2014). Według Jonesa (2004), który proponuje szeroką definicję tego zjawiska, *gap year* to czas trwający od 3 do 24 miesięcy, którego uczestnik oderwany jest od formalnej edukacji, pracy lub praktyk zawodowych. Fenomen *gap year* staje się popularny na całym świecie, także w Polsce, gdzie coraz więcej młodych ludzi decyduje się na przerwę w edukacji, podążając za zachodnimi wzorami kulturowymi (Gruchoła 2012).

Wpłynęło: 1.03.2021

Zaakceptowano: 11.05.2021

Zalecany sposób cytowania / Cite as: Danch M., Kubal-Czerwińska M., 2021, Czy gap year się oplaca? Motywy oraz korzyści i straty przerwy w formalnej edukacji na przykładzie polskich „gapperów”, *Prace i Studia Geograficzne*, 66.1, Wydział Geografii i Studiów Regionalnych Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa, 81–90, DOI: 10.48128/pisg/2021-66.1-06.

We współczesnym *gap year* można dostrzec wiele podobieństw do Grand tour. Dotyczą one m.in. łączenia edukacyjnej i rozrywkowej funkcji wyjazdu, wyboru podobnych kierunków wyjazdu oraz wielomiesięczny okres podróży (Richards 1996, Harmer, Rogerson 2017, Pietrzak 2014, Goodall 2020).

Omawiana przerwa w formalnej edukacji jest zakorzeniona w kulturze krajów anglosaskich. Dotyczy to szczególnie Wielkiej Brytanii i Australii, gdzie na *gap year* tuż po ukończeniu szkoły średniej decyduje się około 10% młodych osób (Curtis i in. 2012, Wu i in. 2015). Zjawisko to jest rozpowszechnione także w Republice Południowej Afryki (Coetzee, Bester 2009), Kanadzie i Nowej Zelandii (Lyons i in. 2009), odmiennie niż w Stanach Zjednoczonych, gdzie „roczną” przerwę od edukacji organizuje zaledwie 1% studentów (Williams 2016). Jak podaje Kowalczyk-Anioł (2012), w Polsce średnio 2% osób przyznało, że w swoim życiu zdecydowało się na przerwę, którą można uznać jako *gap year*.

Zjawisko *gap year* jest szeroko omówione w literaturze brytyjskiej i australijskiej. Tematyką *gap year* zajmowali się m.in.: Jones (2004), Griffin (2013), Curtis, Mlotkowski i Lumsden (2012) oraz Martin (2010). Wśród polskich badaczy zagadnienie *gap year*, jako nowe zjawisko kulturowe w kraju, opisywała Gruchola (2012), a na relacje *gap year* z turystyką ludzi młodych wskazywała m.in. Kowalczyk-Anioł (2012).

Do głównych zagadnień badawczych *gap year* należy problematyka motywów, jakimi kierują się osoby decydujące się na zorganizowanie takiej przerwy. Według informacji Gap Year Association (Hoe 2015) ponad 90% osób, które się na nią decydują, pragnie w tym czasie zdobyć doświadczenie życiowe oraz dąży do osobistego rozwoju. Kolejnym pod względem częstości wskazań motywem była chęć odbycia podróży i poznania innych kultur. Około 80% osób uczestniczących w badaniu stwierdziło, że pragnie odbyć *gap year* ze względu na chęć czasowej rezygnacji z formalnej edukacji.

Badania Crawford i Cribba (2012) wskazują, że około 25% osób, które podejmują się organizacji *gap year* w Wielkiej Brytanii, jako główny motyw wskazało chęć oderwania się od zinstytucjonalizowanej nauki. *Gap year* jest traktowany również jako czas poświęcony na rozważenie przyszłej kariery zawodowej i ścieżki rozwoju edukacyjnego. Może być on także wykorzystany na pracę dla społeczności lokalnych w ramach wolontariatu (Jones 2004, Griffin 2013). Curtis i in. (2012) podkreślają, że znaczna część „gapperów” podejmuje decyzję o organizacji „roku” przerwy ze względów finansowych, w celu zarobienia pieniędzy z ich przeznaczeniem na edukację w ramach studiów wyższych. Z tych samych badań wynika, że 40% australijskich „gapperów” podczas „rocznej” przerwy podejmowało pracę zarobkową. W Wielkiej Brytanii odsetek ten sięgał aż 80% (Crawford, Cribb 2012).

Kolejnym zagadnieniem dyskutowanym w międzynarodowej literaturze jest kwestia indywidualnej oceny i bilansu podjętej przerwy w edukacji. Badania Jonesa (2004) wskazują na główne pozytywne aspekty związane z wpływem *gap year* na dalsze życie młodych ludzi. Według tego autora, osoby, które decydowały się na „roczną” przerwę, po powrocie do formalnej edukacji osiągały wyższe wyniki w nauce, jako bardziej zdyscyplinowane i posiadające wyznaczone cele zawodowe. Osoby takie miały też większe szanse na otrzymanie zatrudnienia, co łączono z umiejętnościami miękkimi, takimi jak: kompetencje interpersonalne, zdolność do szybkiego podejmowania decyzji, samoorganizacja i życiowa zaradność (Curtis i in. 2012). Ponadto, „gapperzy” w porównaniu ze swoimi rówieśnikami, którzy nie zdecydowali się na „rok” przerwy, lepiej zarządzają własnymi finansami (Blackburn i in. 2005).

Niektórzy autorzy wskazywali także na ujemny wpływ *gap year* na późniejsze życie akademickie i karierę młodych osób. Podkreślano m.in. fakt odzwyczajania się od szkolnego lub uniwersyteckiego rytmu nauki, co w niektórych przypadkach prowadziło do obniżenia wyników egzaminów końcowych (Martin 2010). Blackburn i in. (2005) uważają, że podczas „rocznej” przerwy rozluźniają się kontakty „gappera” z rówieśnikami, co w indywidualnych przypadkach może tworzyć sytuację zagrożenia związanych z ponowną adaptacją jednostek do warunków formalnej edukacji po zakończeniu *gap year*. W literaturze wspomina się także o konsekwencjach finansowych *gap year* (Jones 2004).

CEL OPRACOWANIA

Gap year, jako zjawisko młodzieżowe znajdujące coraz szerszą społeczną akceptację w Polsce. Może ono wywierać wpływ na rozwój indywidualny oraz kształtowanie się ścieżek edukacji i kariery zawodowej młodych Polaków. Dotychczasowe prace w Polsce skupiały się głównie na opisie tego fenomenu i jego rosnącej popularności. Nie odpowiadają jednak na wiele istotnych pytań, m.in. na to czym kierują się w naszym kraju młode osoby decydujące się na *gap year*, czy motywy podjęcia decyzji o organizacji „rocznej” przerwy przez polskich studentów są podobne do tych, o których mówią badania zagraniczne. Nie wiadomo też, jak młodzi Polacy oceniają bilans takiej przerwy od formalnej edukacji.

Zmierzając do częściowego uzupełnienia wspomnianej luki poznawczej, za główny cel badań przyjęto rozpoznanie okoliczności oraz motywów, jakimi kierują się młodzi Polacy, decydując się na przerwę w okresie formalnej edukacji, a także rozpoznanie ich ocen z punktu widzenia korzyści i strat, jakie przyniosło im *gap year*.

METODYKA I ORGANIZACJA BADAŃ

Ze względu na eksploracyjny charakter badań zdecydowano się na zastosowanie jakościowej metody pozyskiwania i opracowania danych. Podstawową techniką zbierania danych pierwotnych był wywiad kwestionariuszowy. Wielkość próby respondentów określono za Polkinghorne (1989), który sugeruje przedział między 5 a 25 uczestników w procesie celowego jej doboru (Babbie 2007). Potencjalni respondenci poszukiwani byli głównie poprzez portal społecznościowy Facebook. Na tzw. grupach społecznościowych zrzeszających młodych ludzi, którzy otwarcie deklarowali podjęcie „roku” przerwy w formalnej edukacji, zamieszczono informację z zaproszeniem do wzięcia udziału w badaniu. Podczas wywiadu dołożono starań, aby respondenci mieli komfortowe warunki udzielenia swobodnych wypowiedzi. Wykorzystano do tego celu aplikacje pozwalające na bezpośrednią komunikację wideo: Skype, Zoom, Messenger. Ostatecznie w badaniu wzięło udział 15 uczestników (tab. 1). W momencie badania większość (14) respondentów ukończyła już *gap year* (podjęła ponownie naukę lub była po zakończeniu studiów), a jedna osoba była w trakcie „przerwy”.

Tabela 1. Charakterystyka respondentów
Table 1. Characteristics of the respondents

Lp.	Płeć <i>Gender</i>	Wiek <i>Age</i>	Wiek rozpoczęcia <i>gap year</i> <i>Age of starting gap year</i>	Czas trwania <i>gap year</i> [miesiące] <i>Gap year duration</i> [months]	Moment rozpoczęcia <i>gap year</i> <i>The starting point of gap year</i>	Uczestnictwo w wyjeździe zagranicznym <i>Participation in a trip abroad</i>	Powrót na studia <i>Back to college</i>
1	Kobieta	22	20	8	po/w czasie 1. semestru studiów	Nie	Tak
2	Mężczyzna	24	19	8	po/w czasie 1. semestru studiów	Tak	Tak
3	Kobieta	19	19	15	po maturze	Nie	Planowany
4	Kobieta	20	19	14	po maturze	Tak	Tak
5	Mężczyzna	22	19	12	po/w czasie 1. semestru studiów	Tak	Tak
6	Kobieta	30	26	18	po studiach	Tak	Nie (studia ukończone)
7	Mężczyzna	22	19	15	po maturze	Tak	Tak
8	Kobieta	20	19	15	po maturze	Tak	Tak
9	Kobieta	30	21	14	po 2. roku studiów	Tak	Tak
10	Mężczyzna	20	19	10	po/w czasie 1. semestru studiów	Tak	Tak
11	Kobieta	21	19	15	po maturze	Tak	Tak
12	Kobieta	23	18	15	po maturze	Nie	Tak
13	Kobieta	20	19	15	po maturze	Tak	Tak
14	Mężczyzna	28	19	15	po maturze	Tak	Tak
15	Kobieta	21	19	15	po maturze	Nie	Tak

Źródło: opracowanie własne / Source: authors' elaboration

Badania zostały przeprowadzone w listopadzie i grudniu 2020 roku. Formularz wywiadu zawierał pytania zamknięte, w tym oceniające oraz pytania otwarte. Zestaw zagadnień poruszonych w wywiadzie został opracowany na podstawie kluczowych tematów wyłonionych z przeglądu literatury. Główne pytania wywiadu dotyczyły takich zagadnień, jak: motywy decyzji o podjęciu przerwy, charakter organizowanych podróży, aktywności podejmowane w czasie *gap year*, a także ocen bilansu korzyści i strat. W toku opracowania odpowiedzi w pytaniach otwartych dokonano ich transkrypcji, a następnie kodowania kategorii odpowiedzi oraz ich klasyfikacji. Dla ilustracji przypadków zdecydowano się na dosłowne przytoczenie w tekście niektórych wypowiedzi respondentów.

Ze względu na brak jednoznacznego odpowiednika zwrotu *gap year* w języku polskim, w niniejszym artykule jest on stosowany zamiennie ze sformułowaniami: „rok przerwy”, „roczna przerwa”, „przerwa”. Należy jednak zaznaczyć, że przymiotnik „roczny” nie oznacza dokładnie czasu trwania przerwy w formalnej edukacji. Osoba decydująca się na podjęcie takiego właśnie okresu przerwy („roku”) i będąca w trakcie jego realizacji jest określana w artykule jako „gapper”.

CHARAKTERYSTYKA RESPONDENTÓW

Grupę respondentów tworzyło dziesięć kobiet i pięciu mężczyzn, w wieku od 19 do 30 lat. Średnia wieku respondenta wynosiła 22,8 lat. Najwięcej respondentów (11) rozpoczęło *gap year* w wieku 19 lat. Dziewięciu respondentów rozpoczęło *gap year* zaraz po maturze. Czterech zdecydowało się na „roczną” przerwę przed ukończeniem pierwszego semestru studiów lub zaraz po jego zakończeniu. Jedna osoba postanowiła zorganizować *gap year* po drugim roku studiów, a jedna bezpośrednio po uzyskaniu dyplomu wyższej uczelni. Tylko w jednym przypadku *gap year* trwał 12 miesięcy, w pozostałych przerwy trwały od 8 do 18 miesięcy. Średni czas trwania *gap year* dla całej grupy respondentów wyniósł 13,6 miesiąca.

WYNIKI BADAŃ

Motywy *gap year*

Dążąc do rozpoznania motywów – głównych i dodatkowych, jakimi respondenci kierowali się, podejmując decyzję o *gap year*, przedstawiono badanym osobom listę potencjalnych motywów do oceny w skali 1–5, gdzie waga 5 oznaczała ocenę najwyższą. Listę kategorii opracowano na podstawie dotychczasowych badań (Martin 2010; Crawford, Cribb 2012; Wu i in. 2015). Kafeteria odpowiedzi obejmowała takie przypadki, jak:

- odpoczynek od nauki;
- podróżowanie;
- chęć przeżycia przygody;
- podniesienie kompetencji językowych zagranicą;
- pomoc innym;
- praca zarobkowa i uzyskanie dochodu;
- potrzeba przemyślenia decyzji o dalszej edukacji;
- chęć stania się bardziej niezależną osobą.

Listę wag, jakie respondenci w odpowiedziach przypisali poszczególnym motywom, przedstawia tabela 2.

Indywidualne motywy, jakimi kierowali się młodzi ludzie, podejmując decyzję o organizacji *gap year*, były zróżnicowane. Jako motywy główne uznano przypadki odpowiedzi z wagami: 4 lub 5. Pozostałe wartości odpowiadały motywom dodatkowym.

Tabela 2. Motywy podjęcia gap year podane przez respondentów (ocena w skali 1-5)**Table 2.** Motives to take a gap year evaluated by responders on a scale from 1 to 5

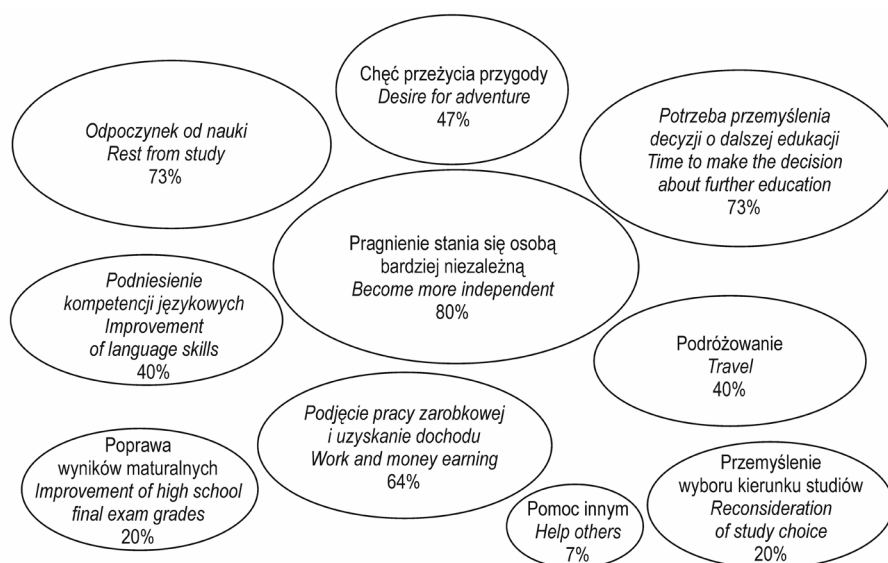
Respondent <i>Respondent</i>	Odpoczynek od nauki <i>Rest from study</i>	Podróżowanie <i>Travel</i>	Chęć przeżycia przygody <i>Desire for adventure</i>	Podniesienie kompetencji językowych <i>Language skills improvement abroad</i>	Pomoc innym <i>Help others</i>	Praca zarobkowa i uzyskanie dochodu <i>Work and money earning</i>	Potrzeba przemyślenia decyzji o dalszej edukacji <i>Time to make the decision about further education</i>	Chęć stania się osobą bardziej niezależną <i>Become more independent</i>
1	4	1	1	4	1	5	5	5
2	4	2	2	1	1	4	5	4
3	1	4	5	4	3	4	5	5
4	5	5	5	3	3	1	5	5
5	5	3	2	1	1	5	3	4
6	4	5	5	4	2	1	1	5
7	3	3	2	2	1	5	5	4
8	4	5	5	5	1	3	5	4
9	4	5	5	1	1	4	1	2
10	4	2	1	3	1	5	5	1
11	5	4	4	5	4	1	5	4
12	5	1	2	1	1	5	5	5
13	5	3	5	1	1	5	5	5
14	1	1	1	1	1	2	3	3
15	2	2	2	4	3	4	4	4

Źródło: opracowanie własne / Source: authors' elaboration

W oparciu o indywidualne wypowiedzi zidentyfikowano grupy głównych motywacji podjęcia *gap year* przez respondentów o charakterze: psychologicznym, społecznym, edukacyjnym i ekonomicznym. Częstość wskazań tych motywów prezentuje ryc. 1. Do motywów o charakterze społecznym zaliczono: chęć podróżowania (40% wskazań) oraz pomoc innym (7%). W grupie motywów o charakterze psychologicznym znalazły się: odpoczynek od nauki (73%), chęć przeżycia przygody (47%), potrzeba przemyślenia decyzji o dalszej edukacji (73%), ponowne przemyślenie kierunku studiów (20%) oraz pragnienie bycia osobą „bardziej niezależną” (80%). Do motywów edukacyjnych zaliczono chęć podniesienia kompetencji językowych (40%) oraz konieczność poprawy wyników maturalnych (20%). Intencję podjęcia pracy zarobkowej i uzyskiwania dochodu (64%) zakwalifikowano jako motyw ekonomiczny.

Kategorie „gapperów”

Analizując strukturę wskazań oraz ocen dotyczących motywów (tab. 2), można zauważyć, że ich rozkłady dla większości respondentów cechuje znaczne podobieństwo. Respondenci podejmowali także wiele podobnych aktywności w trakcie „przerwy” (tab. 3). Połączenie przypadków o podobnych strukturach odpowiedzi w podgrupy, które można by uznać za wyróżniające się kategorie motywacyjne „gapperów”, nie dało oczekiwanych rezultatów. Wypowiedzi respondentów wskazywały jednak na istnienie „decydującego” czynnika, który w indywidualnych przypadkach ostatecznie przeważał o podjęciu *gap year*. Czynnikiem ten wynikał bądź to z określonej potrzeby, bądź też z okoliczności lub sytuacji życiowej, jakie towarzyszyły jednostkowym decyzjom respondentów. Analiza wypowiedzi i ocen respondentów pozwoliła na wydzielenie 5 kategorii przypadków „gapperów”, którym dla celów roboczych przypisano umownie nazwy rozpoznawcze, takie jak: „podróżnik”, „porzucający studia”, „powtarzający”, „zarabiający”, „niezdecydowany”.

Ryc. 1. Główne motywy podjęcia gap year przez respondentów

Fig. 1. Main motives for undertaking a gap year by the respondents

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań własnych

Source: authors' own elaboration based on own research

Jako „podróżnicy” zostały określone przypadki respondentów (4 osoby), dla których główny powód podjęcia „rocznej przerwy” wynikał z pragnienia wyjazdu turystycznego i przeżycia przygody. Osoby te planowały swój *gap year* starannie i z przynajmniej kilkumiesięcznym wyprzedzeniem. *Gap year* „podróżników” trwał od 14 do 18 miesięcy. W wywiadach „podróżnicy” wykazywali większe niż pozostali respondenci zainteresowanie wolontariatem, jako formą realizacji własnego czasu i rozwoju osobistego.

Gdzieś w marcu, przed maturą, stwierdziłam, że chcę zrobić rok przerwy. (...) [Po maturze] półtora miesiąca pracowałam w fabryce, a za zarobione pieniądze pojechałam do Chin (Respondent 4).

Przyjaźniłam się z dziewczyną, która dużo podróżowała. Autostopowałam z nią po Polsce. Miałam wtedy taki stosunek do życia, że potrzebowałam dużo wrażeń. Raz przy piwku zamarzyliśmy o podróż do Australii (Respondent 9).

Do kategorii „porzucający studia”, włączono przypadki (3) respondentów, którzy zdecydowali się na *gap year* z uwagi na rezygnację z wybranego kierunku studiów po rozpoczęciu nauki na wyższych uczelniach. Osoby te rezygnowały ze studiowania w trakcie pierwszego semestru bądź tuż po jego zakończeniu. *Gap year* trwał dla tej grupy średnio 8 miesięcy. Ze względu na nieplanowany charakter decyzji o zaprzestaniu nauki przebieg *gap year* okazał się dla tych osób raczej „słabo zorganizowany”.

Jak była sesja, to zacząłem odczuwać, że to nie jest kierunek, z którym chcę wiązać przyszłość. Zastanawiałem się, czy dokończy pierwszy rok, ale jednak rzuciłem studia (Respondent 2).

Motyw, jaki towarzyszył decyzji o „rocznej przerwie”, wynikał też z potrzeby wydłużenia czasu na podjęcie decyzji o dalszej edukacji oraz odpoczynku od nauki. Reprezentanci tej grupy w trakcie „przerwy” podejmowali wyjazdy turystyczne oraz uczyli się języków obcych.

Zrezygnowałam ze studiów. Poszłam do pracy. Sprzedawałam lody, było super (Respondent 1).

„Powtarzający” (4) zostali włączeni do grupy „gapperów”, którzy podjęli „roczną przerwę” ze względu na niesatysfakcjonujące wyniki egzaminu dojrzałości po ukończeniu szkoły średniej lub konieczność poprawy kursów na studiach. Okres „przerwy” w przypadku osób poprawiających maturę wyniósł 14–15 miesięcy. Przerwa ta była podjęta dobrowolnie, aby lepiej przygotować się do kolejnego egzaminu lub odłożyć w czasie proces rekrutacji na studia.

Nie zdałam matury z matematyki i pisałam poprawkę w sierpniu. Zdałam, ale miałam już zamknięte wiele drzwi. Nie chciałam iść na studia tylko po to, żeby studiować (Respondent 12).

Po pierwszym semestrze studiów miałem niezdane dwa przedmioty. Zrobiłem przerwę w nauce i zapisałem się na studia jeszcze raz za rok. Wiedziałem, że tego potrzebowałem. Teoretycznie dało się bez tego, ale musiałem ogarnąć finanse. Potrzebowałem też odpoczynku, żeby nie czuć się przytłoczonym (Respondent 5).

W przypadku „zarabiającego” (1) powód *gap year* wynikał z woli podjęcia pracy zarobkowej w celu zebrania środków finansowych z ich późniejszym przeznaczeniem na studia wyższe.

Bliskich miałem zagranicą. (...) Całe technikum zastanawiałem się, co mam po skończeniu szkoły robić. (...) Pojawił się element finansowy - byłem sam i musiałem się sam utrzymać. Postanowiłem zrobić rok przerwy. Gdzieś w międzyczasie stwierdziłem, że będę studiował filozofię (Respondent 14).

Do grona „niezdecydowanych” zostali zaliczeni respondenci (3), którzy zdecydowali się na *gap year* ze względu na brak jasności w rozeznaniu tego, jak ma wyglądać ich edukacyjna przyszłość. Osoby z tej grupy „gapperów” deklarowały, że „rok przerwy” miał pomóc im w podjęciu decyzji dotyczącej przyszłych kierunków studiów bądź studiowania w ogóle. Ważną przesłanką była także możliwość pracy zarobkowej. *Gap year* dla tej grupy trwał 14–15 miesięcy.

Byłam strasznie zdezorientowana co do tego, co chcę studiować. Postanowiłam więc poczekać rok i skupić się na odpoczynku (Respondent 15).

Praktycznie wszyscy znajomi szli na studia (...). Złożyłem papiery na zarządzanie (...), ale nie chciałem tam iść, chciałem się bardziej zastanowić. Chciałem też iść do pracy (Respondent 7).

Tabela 3. Aktywności realizowane przez respondentów podczas *gap year*

Table 3. Activities undertaken by the respondents during their *gap year*

Kategoria aktywności <i>Activity category</i>	Numer respondenta <i>Respondent number</i>														
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
Praca stała w Polsce <i>Full-time job in Poland</i>					•		•			•			•		
Praca stała zagranicą <i>Full-time job abroad</i>									•					•	
Praca dorywcza w Polsce <i>Part-time job in Poland</i>	•	•	•	•	•		•				•	•		•	•
Praca dorywcza zagranicą <i>Part-time job abroad</i>				•				•	•	•	•				
Wolontariat <i>Volunteering</i>				•							•				
Wyjazdy turystyczne – krajowe <i>Domestic travel</i>	•	•		•	•		•			•	•	•	•		•
Wyjazdy turystyczne – zagraniczne <i>International travel</i>		•		•	•	•	•	•	•		•		•		
Backpacking				•		•			•		•				
Autostop <i>Hitchhiking</i>				•		•			•		•				
Turystyka miejska <i>Urban tourism</i>	•			•	•	•	•	•	•	•	•	•	•		•
Turystyka rowerowa <i>Cycling</i>		•		•	•	•	•	•	•		•	•	•		•
Turystyka góraska <i>Hiking</i>		•		•	•	•	•			•	•	•	•		
Sporty zimowe <i>Winter sports</i>				•			•	•				•	•		
Sporty wodne <i>Water sports</i>	•	•		•		•	•	•	•			•	•	•	•
Festiwale, koncerty <i>Festivals, concerts</i>	•	•						•	•		•	•	•	•	•
Nauka języków obcych (kursy) <i>Learning foreign languages (on courses)</i>	•			•	•			•	•		•				•
Samokształcenie, w tym samodzielna nauka języków obcych <i>Self-education, including independent language learning</i>	•		•	•	•	•		•	•	•	•				•

Źródło: opracowanie własne / Source: authors' elaboration

Indywidualny bilans *gap year*

Respondenci podkreślali wagę indywidualnych korzyści *gap year* (tabela 4). Dotyczyły one głównie takich kwestii jak: rozwój osobisty, poznania własnych możliwości i zdolności, rozwój i kształtowanie się nowych zainteresowań. Jedna z badanych osób stwierdziła, że dzięki *gap year* zyskała (...) *większą świadomość, czego chcę, w jakim kierunku chcę iść*. (Respondent 12).

Osoby, które podjęły „roczną przerwę” między innymi ze względu na potrzebę rozeznania przyszłej drogi rozwoju zawodowego lub kierunku studiów, podkreślały pozytywny wpływ *gap year* na proces kształtowania się ich ostatecznych decyzji.

Gap year pozwolił mi na ustabilizowanie planów i celów na życie (Respondent 5).

Sześciu respondentów zwróciło uwagę na fakt rozwoju ich umiejętności posługiwania się językami obcymi.

Respondenci wiązali także korzyści *gap year* z nowymi doświadczeniami życiowymi, a także z okazją do podjęcia pierwszej pracy zarobkowej.

Podróż zmieniła mnie o 180 stopni, nauczyła mnie pokory (Respondent 6). *Gap year dał mi otwarcie się na świat i doświadczenie różnic kulturowych* (Respondent 11).

W pytaniu o indywidualny bilans „rocznej przerwy” respondenci na ogół mieli trudności ze wskazaniem „strat”. Niektórzy stwierdzili wprost, że w ich przypadku *gap year* nie spowodował żadnych negatywnych konsekwencji.

Nie powiem, żebym cokolwiek straciła (Respondent 11).

Kwestią, która została uznana przez badanych jako szczególnie rodzaj straty (kosztu) w ich ocenie, była, jak to określano, „utrata czasu”, wiązana z faktem pozostania na „wcześniejszym” etapie drogi życiowej w stosunku do rówieśników, którzy kontynuowali naukę.

Straciłam rok nauki. Jestem jeden rok w plecy. Znajomi są na drugim roku, a ja na pierwszym (Respondent 13).

Problem takiego opóźnienia przez niektórych respondentów był oceniany niejednoznacznie: (...) *niby jestem rok w plecy, ale ja tego tak nie odbieram* (Respondent 2), albo uznawany za konieczność w kontekście takich wartości (korzyści), jak: wypoczynek, lepsze studia, podróże i praca.

Respondenci wspominali także o ograniczeniu lub zerwaniu kontaktu ze znajomymi, najczęściej z osobami z grup rocznikowych na studiach. Strata ta była zdaniem respondentów częściowo rekompensowana przez zawarcie nowych znajomości w pracy bądź podczas wyjazdów turystycznych.

Troszkę się odciąłam od ludzi (Respondent 3).

Straciłam kontakt z ludźmi z uczelni (Respondent 1).

Tabela 4. Korzyści i straty *gap year* w opinii respondentów
Table 4. Benefits and losses of a *gap year* indicated by the respondents

Korzyści <i>Benefits</i>	Straty <i>Losses</i>
Czas na przemyślenie decyzji o studiach (wyborze lub kontynuacji)	Zatrzymanie na niższym poziomie edukacji lub kariery w porównaniu z rówieśnikami
Poznanie nowych krajów, kultur, zawarcie nowych znajomości	Rozluźnienie kontaktów ze znajomymi ze szkoły lub uczelni
Rozwój kompetencji językowych	Stres związany z pracą, podróżami i zaburzeniem dotychczasowego trybu życia
Rozwój osobowości w zakresie: – samodyscypliny i samoorganizacji – rozumienia siebie – dojrzałości emocjonalnej	
Zwiększona motywacja do nauki po powrocie na studia	
Lepsze wyniki w nauce po powrocie na studia	
Doświadczenie zawodowe	
Odpoczynek	

Źródło: opracowanie własne / Source: authors' elaboration

WNIOSKI

W świetle przedstawionych rezultatów badawczych można sformułować następujące wnioski.

1. Wywodzące się z kręgu kultury anglosaskiej zjawisko przerwy w toku formalnej edukacji, określane mianem *gap year*, jest rozpoznawalną i akceptowalną formą zachowań w grupie młodzieży w Polsce. Podobnie jak w kulturze młodzieżowej Zachodu, także w Polsce, zjawisko to jest postrzegane jako dobrowolna forma wykorzystania wolnego czasu.
2. Zidentyfikowane główne motywy, które leżały u podstaw realizacji *gap year* respondentów miały charakter wewnętrzny i zewnętrzny. Motywy wewnętrzne były związane z potrzebą niezależności, odpoczynku (od nauki), przemyślenia nowych wyborów życiowych oraz potrzebą podróżowania. Z kolei motywy zewnętrzne, najczęściej jako współtowarzyszące motywom wewnętrznym, wynikały z potrzeb ekonomicznych.
3. Badania wskazują, że indywidualne decyzje o podjęciu *gap year* przez młodych ludzi w Polsce są silnie zależne od ich sytuacji życiowej. Decydującą rolę odgrywają tu rezultaty w nauce osiągnięte na różnych etapach i poziomach edukacji, a także indywidualne plany i zamierzenia edukacyjne oraz oczekiwania odnośnie do przeszłego kierunku i profilu kształcenia. Czynniki te decydują także o czasie trwania przerwy, która na ogół nie odpowiada okresowi jednego roku.
4. W indywidualnych ocenach i bilansie *gap year* korzyści zdecydowanie przeważały nad stratami. Korzyści dotyczyły głównie szeroko rozumianego rozwoju osobistego jednostek, w tym kształtowania kompetencji osobistych i społecznych, które dokonywały się w efekcie samokształcenia i zdobywania nowych doświadczeń. Wskazanymi przez respondentów czynnikami takiego rozwoju były: podróżowanie, angażowanie się w pracę na rzecz innych osób oraz podejmowanie pracy zarobkowej. Z kolei koszty „przerwy”, nierzadko trudne do jednoznacznego wskazania i oceny, utożsamiano najczęściej z osłabieniem bądź zerwaniem wcześniejszych relacji interpersonalnych z rówieśnikami.

Literatura

- Babbie E., 2007, *The practice of social research / Earl Babbie*, Thomson Wadsworth.
- Blackburn G. A., Clark, G., Pilgrim D., 2005, The gap year for geographers: Effects and paradoxes, *Geography*, 32–41.
- Coetzee M., Bester S., 2009, The possible value of a gap year: A case study, *South African Journal of Higher Education*, 23(3), 608–623.
- Crawford C., Cribb J., 2012, *Gap year takers: Uptake, trends and long term outcomes*, Department for Education, London.
- Curtis D. D., Mlotkowski P., Lumsden M., 2012, *Bridging the Gap: Who Takes a Gap Year and Why? Longitudinal Surveys of Australian Youth. Research Report*, National Centre for Vocational Education Research Ltd., Adelaide.
- Goodall R., 2020, *The Grand Tour was the original gap year*, <https://theboar.org/2020/07/time-travel-the-grand-tour-was-the-original-gap-year/>, (12.01.2021).
- Griffin T., 2013, Gap year volunteer tourism stories: Sharing more than memories, *Journal of Hospitality Marketing & Management*, 22(8), 851–874.
- Gruchola M., 2012, Gap year jako nowe zjawisko kulturowe, *Spoleczeństwo i Rodzina*, 1(30), 109–125.
- Harmer D., Rogerson J.M., 2017, Gap year tourism: International debates, South African issues, *African Journal of Hospitality, Tourism and Leisure*, 6(1), 1–11.
- Hoe N., 2015, *National Alumni Survey Report*, American Gap Association.
- Holmlund B., Liu Q., Nordström Skans O., 2008, Mind the gap? Estimating the effects of postponing higher education, *Oxford Economic Papers*, 60(4), 683–710.
- Jones A., 2004, *Review of gap year provision*, Department for Education and Skills, London.
- Kowalczyk-Anioł J., 2012, Tendencje rozwoju turystyki polskiej młodzieży pokolenia Y, *Turyzm*, 22(2), 15–21.
- Lyons K., Hanley J., Wearing S., Neil J., 2012, Gap year volunteer tourism: Myths of global citizenship? *Annals of tourism research*, 39(1), 361–378.

- Martin A.J., 2010, Should students have a gap year? Motivation and performance factors relevant to time out after completing school, *Journal of Educational Psychology*, 102, 561–576.
- Pietrzak J., 2014, Akademickie niestatki, czyli o niechlubnym żywocie polskich studentów w podróżach edukacyjnych po Europie Zachodniej od XVI do XVII wieku, *Biuletyn Historii Wychowania*, 32, 7–28.
- Polkinghorne D.E., 1989, *Phenomenological research methods*, [w:] R.S. Valle, S. Halling (red.), *Existential phenomenological perspectives in psychology*, Springer, 41–60.
- Richards G., 1996, *Cultural tourism in Europe*, Cab International, Wallingford.
- Silverman D., 2000, *Doing qualitative research – A practical handbook*, SAGE, London.
- Snee H., 2014, Doing something ‘worthwhile’: Intersubjectivity and morality in gap year narratives, *The Sociological Review*, 62(4), 843–861.
- Szczepkowska E., 2013, „Grand Tour” XXI wieku – o blogach z podróży, *Prace literaturoznawcze*, 1, 101–112.
- Williams G., 2016, *The Gap Year: Good Idea or Bad for Your Teen?*, <https://money.usnews.com/money/personal-finance/articles/2016-07-22/the-gap-year-good-idea-or-bad-for-your-teen> (12.01.2021).
- Wu M.Y., Pearce P., Huang K., Fan T., 2015, ‘Gap Year’ in China: views from the participants and implications for the future, *Current Issues in Tourism*, 18(2), 158–174.